

Des de sempre he tingut una debilitat especial pels aforismes. Recorde que, quan encara era una criatura farcida d'innocències i tot just començava a temptejar el joc i el plaer d'escriure, ja m'agradava apuntar ací i allà –en fulls solts, quadernets, llibretes o marges de llibres– frases, pensaments, reflexions, creences: porcions d'idees formulades amb un mínim d'intenció estètica. Mentre altres xiquetes i xiquets s'iniciaven –cosa pròpia de l'edat– en el gust de la poesia (normalment amorosa), el meu paupèrrim instint per a la mètrica, la rima i la composició de versos m'abocava a la vel·leïtat alternativa de la prosa aforística: a la redacció de textos solts, aïllats, de poques paraules; frases, consignes, màximes, concepcions, judicis, sentències; opinions que podien funcionar autònomament i que no requerien l'esforç de la continuïtat ni el compromís d'un desenvolupament primmirat.

El gènere aforístic –vull dir– m'ha seduït des de la tendra infantesa: tota la vida. Però va ser, sens dubte, la lectura dels aforismes de Joan Fuster durant els anys crucials de la joventut la que em va acabar de captivar pregonament. La intel·ligència, l'enginy, la mordacitat i la constant facultat per a la provocació que el genial assagista de Sueca va exhibir en els seus celebèrrims aforismes em va enlluernar de manera decisiva. I diria que la influència dels

Judicis finals i els *Consells, proverbis i insolències* del senyor Fuster transcendeix l'anècdota personal de les meues lectures de joventut. Perquè, si bé es mira, la literatura d'idees de Fuster –i molt particularment la seua producció aforística– ha marcat decisivament tota una generació de prosistes contemporanis.

Efectivament: l'allargassada ombra de Fuster s'ha projectat amb força fins al present en la manera de concebre i conrear l'assaig al nostre racó de la Mediterrània: en els temes, en l'estil, en els propòsits, en les sensibilitats i fins en la mateixa manera de sentir i viure el fascinant joc de la comunicació que és la literatura. Però si hi ha una parcel·la en què resulta especialment difícil obviar l'ascendència fusteriana sobre l'assaig contemporani és en el gènere dels aforismes. Tanta ha estat la disseminació i la popularització de les «petites fantasies verbals» de l'autor de Sueca –en cartells, cites, antologies, discursos o materials didàctics– que s'ha arribat a produir una curiosa, significativa i fèrria identificació entre aquest gènere literari i el nom de Joan Fuster.

Tanmateix, a pesar de la sòlida tradició del gènere i de l'esplendorós referent que constitueixen els aforismes de Fuster a casa nostra, fa l'efecte que el gènere aforístic es troba actualment –per dir-ho d'alguna manera– en hores baixes. Parle sense disposar de dades estadístiques concloents, però la impressió subjectiva és que en l'actualitat se'n publiquen molt pocs, de llibres d'assaig integrats exclusivament per aforismes. No sé si en els escenaris internacionals de la literatura seria també constatable un declivi equivalent per a aquest subgènere de l'assaig: sé només que personalment no he sabut trobar entre els escriptors vius referències tan suggeridores com –per apuntar només un pomell de noms

llustrosos en l'art de l'aforisme– les proveïdes al seu dia per personalitats de la talla de Friedrich Nietzsche, Jorge Luis Borges, Giacomo Leopardi, Madame de Sevigné, Simone Weil, Benjamin Franklin, Émile Cioran, Charles Baudelaire, Mark Twain, Oscar Wilde, Fernando Pessoa, Antonio Machado, Albert Camus, Michel de Montaigne, François de La Rochefoucauld o Ludwig Wittgenstein.

Tampoc no sabia dir si l'actual context de postmodernitat, informat per la fragmentarietat –amb mil i una formes de cultura vehiculades i consumides «a esguitons»: de Facebook i X a TikTok i WhatsApp, tot passant per Tuenti, Youtube o Instagram–, podria propiciar d'alguna manera una revivificació del gènere. Potser sí. Fet i fet, alguns missatges publicats en xarxes socials per *creadors de contingut* de tot tipus i condició no són sinó això: succedanis o substituïts del vell i venerable gènere de l'aforisme. El món digital propiciarà la recuperació del prestigi i la vigència del gènere aforístic? Hi insistisc: no ho sé. No ho puc saber. Sé només –també en això vull reincidir– que, personalment, ençà i enllà de les modes que van i tornen (qui sap si, en l'actual panorama de l'assaig, un llibre d'aforismes no disposa ara mateix del valor afegit de l'originalitat!), sempre m'ha estimulat la lectura d'aforismes: amb la llibertat d'una actitud indisciplinada que permet de pessigar ací i allà pensaments, opinions, idees i concepcions amb una suggeridora i caòtica barreja de temes, perspectives i nocions. Com qui s'estima més un àpat a base de tapes –amb racions discretes, però amb possibilitat de degustar una molt variada paleta de sabors–, que no un menú a base de plat únic, més o menys elaborat i pesat.

El cas és que, tal com he confessat, durant anys –moltíssims anys–, jo mateix he sucumbit a la temptació del joc d'escriure aforismes. I n'he arribat a segregar una bona col·lecció. Quantitats industrials, en realitat. No sé quantes llibretes dec tenir plenes d'anotacions a casa: abandonades, oblidades, omplint-se de pols en un qualsevol racó del despatx. M'agrada, cada cert temps –això sí–, obrir-les i consultar-les: per escrutar quines dèries, quins deficiis, quines il·lusions, quins delers i quines quimeres tenia la personeta que jo mateix era fa ara cinc, set, deu o quinze anys. I la sensació és sempre la mateixa: una mescla de curiositat, estranyesa, rubor, sorpresa i enyor. La lectura dels aforismes que jo mateix vaig esborrallar temps enrere em reafirma en la convicció que són segurament una droga «per a consum propi», exclusivament: que insípids, insulso, insubstancials i intranscendents, probablement no disposen ni de la gràcia ni de l'interés suficient per a ser exposats en l'esfera pública en forma de llibre.

Ara, en canvi, no sé per què, m'ha passat pel cap de fer-hi una excepció. El present llibret no és sinó una selecció dels aforismes que he anat reunint en els últims mesos, en un parell de quaderns de tapes negres. Es presenten organitzats a manera de capítols en sis nuclis o motius temàtics que responen a algunes de les passions –a alguns dels amors– que sempre he volgut reconèixer en mi. No van ser escrits amb l'ordre en què ara es presenten ni, tampoc, amb cap voluntat de sistematització posterior. L'establiment dels sis apartats o parts en què finalment s'organitzen les anotacions respon –ja s'entén– a la mera voluntat de dotar d'un mínim to unitari tot un reguitzell de fragments textuais de procedència, intenció i temàtica absolutament diversa.

D'altra banda, el títol elegit per al llibre que ara els aplega ha estat espigolat en un poema de Teodor Llorente: no per cap devoció especial envers l'emblemàtic poeta de la Renaixença, sinó perquè –senzillament– em va semblar bell i útil per a l'estratègia de vertebració del repertori de *microassaigs* que ací es dona a conèixer. «Breviari d'amors nobles» va ser el sintagma que al seu dia em va botar als ulls, com una revelació, mentre tafanejava l'obra completa de Llorente: òbviament, perquè de seguida m'evocava el bell títol del clàssic *Breviari d'amor*, compost per Matfre Ermengaud a Beziers a finals del segle XIII; però també perquè instintivament em remetia a l'antologia de textos de Fuster *Breviari cívic*, que Josep Iborra va preparar per a la MOLC, d'Edicions 62, l'any 1996.

I és que, considerant les característiques del gènere aforístic, la paraula *breviari* –tant en el sentit de llibre litúrgic que conté les oracions de tot l'any, com en el de llibre de lectura habitual que se sol portar damunt– em semblava estimulante, adient, suggeridora, divertida i irònica a l'hora de conformar un recull d'aforismes: escaient també pel que connota de curtedat, de concisió i laconisme. *Breviari d'amor* o *Breviari cívic* –ho confesseu– són títols que m'haurien encantat per a un llibret com aquest... si ningú no els haguera pensat abans, clar! Per això se'm va despertar un somriure –aquella llum que s'encén als ulls– quan vaig llegir, en un poema publicat per don Teodor Llorente en el número 182 de la revista *Il·lustració Catalana*, que també el vell poeta deixava caure, com qui no vol la cosa, que el seu *Llibret de versos* era com un «breviari d'amors nobles» en el moment en què un home cec el depositava a les mans de la seua filla de quinze anys perquè li'n poguera llegir els poemes.

DE L'AMOR A LES PARAULES

L'ànima de les persones –com la dels pobles– és feta de paraules.

*

Palinòdia: «L'ànima de les persones –com la dels pobles– és feta de paraules. I de fantasies!»

*

Però... de què són fetes les paraules (i les fantasies), si no de l'ànima de les persones –i dels pobles?

*

Que per què és important el valencià? Perquè si no fora pel valencià el món no tindria trellat!

*

Per a això serveix, també, la literatura: per a burlar la reixa del temps i redimir-nos de les pròpies morts –individuals i col·lectives.

La literatura ens permet de viure, en la que tenim, altres vides de propina.

*

Siga com vulga, massa sovint oblidem que totes les formes possibles de la llibertat deriven, en últim terme, del domini de les paraules. Ço és: del domini dels sentiments, de les emocions, del pensament, del coneixement, de la raó... Que és l'única forma possible de domini del món.

*

La imaginació popular tendeix a embolcallar amb relats prodigiosos les coses que són percebudes com a importants. Per això, poques coses descriuen amb tanta precisió la identitat d'una determinada comunitat humana com la seua particular *gramàtica de la fantasia*.

*

La percepció, la concepció, la significació, la interpretació, la idealització, la ideologització, la sentimentalitat i l'emocionalitat del món són mediatitzades decisivament pel llenguatge. Mirem la realitat amb les ulleres de les paraules.

*

DEBILITAT PER LA LITERATURA MEMORIALÍSTICA

Gràcies al prodigi –i l'alquímia– de les paraules, la memòria d'una sola persona és capaç de redimir, com en un sortilegi, la integritat de la memòria col·lectiva de tot un poble.

*

Hi ha paraules màgiques que obrin, ànima endins, la caixa íntima de la nostàlgia, dels records, dels sentiments.

*

Hauríem de saber comprendre que l'amor a les paraules és també una forma –l'única forma possible!– de l'amor als altres: de l'amor a la vida.

*

L'amor i el respecte a les paraules són una forma d'amor i respecte a la vida; una forma d'amor i respecte als altres –i, en general, d'amor i respecte a la condició humana.

*

I és que l'amor a les paraules i l'amor a la vida no són sinó una mateixa –idèntica, única, i indestriable– forma de l'amor.

*

